

Plánování interpretace

Michal Medek, Veronica 2011/4¹

Interpretace přírodního dědictví je v anglosaských zemích jako samostatný obor systematicky rozvíjena od 50. let 20. století. Díky rostoucím investicím veřejných prostředků do rozvoje interpretace se především v posledních dvaceti letech zaměřuje pozornost na sledování účinnosti interpretace a systematický přístup v jejím plánování. Hledá se odpověď na otázku, zdali interpretace funguje, to znamená, zdali naplňuje očekávání, se kterými byla vytvářena, například je-li vhodným nástrojem ochrany přírody, vzdělávání návštěvníků či zvyšuje-li atraktivitu území.

V České republice je interpretace považována za nástroj rozvoje cestovního ruchu a investují se do ní značné finanční prostředky (Osa III Programu rozvoje venkova, Osa VI Operačního programu životní prostředí). Leckde se lze setkat s vírou v přímou úměru mezi množstvím interpretace a množstvím návštěvníků, kteří přesunem obsahu svých peněženek akcelerují regionální rozvoj. Otázka, je-li tato víra opodstatněná, zatím není na pořadu dne. Etalon kvality, který v zahraničí představují odborní poradci v oboru interpretace, zatím v ČR nemá kdo nastavovat.

Cílem tohoto příspěvku je představit základní metodické postupy používané především v anglosaských zemích při plánování a hodnocení interpretace, na jejichž základě je poskytována podpora jednotlivým projektům.

Proč se interpretace plánuje

Zatímco finanční prostředky na naučné tabule jsou v Programu rozvoje venkova rozdělovány na základě čistě technických kritérií (součást stezky vedoucí k chráněnému území, formát tabule..), musí britští žadatelé o podporu z Heritage Lottery Fund respektovat metodiku tvorby kvalitního obsah formou interpretačního plánování. Posun od technických charakteristik k obsahu a cílům interpretace se přirozeně promítá i do kvality výstupů grantování.

Hlavní důvody proč plánovat interpretaci jsou:

- protože je drahá;

¹ článek byl redakcí stylisticky upraven

- protože zkušenost návštěvníka z území je jenom jedna a je účelné předcházet duplikaci interpretace různými poskytovateli;
- protože při plánovitém postupu lze hodnotit úspěšnost interpretace;
- plánovitý přístup umožňuje zlepšení kooperace různých subjektů v území.

Metody interpretačního plánování

V současnosti jsou používány dva základní přístupy k interpretačnímu plánování. Metodika Sense of Place (Carter, 2001) vyšla jako jediná v češtině (Ptáček, 2004) a to zdařile doplněná o tuzemské příklady. Jedná se o dobrý nástroj pro plánování interpretace menšího rozsahu, zejména dobrovolnickou skupinou. Patří do skupiny metod, jejichž podstatou je krokový postup ilustrovaný odpovídáním otázek jako:

- Proč interpretujeme?
- Pro koho interpretujeme?
- Co interpretujeme?
- Jak to uděláme?
- Jak to budeme udržovat?
- Jak zjistíme, jestli naše interpretace funguje?

Odpovíme-li si poctivě na uvedené otázky, velmi pravděpodobně bude výsledek našeho úsilí kvalitnější, než kdybychom naše představy realizovali rovnou.

Náročnější postup publikovala Lisa Brochu (2003). Její metodika 5M je vhodnější pro rozsáhlejší projekty a získala si oblibu u institucí, které se interpretací zabývají profesionálně (národní parky, zoologické zahrady). Model 5M vychází z kontinuálního sledování 5 aspektů interpretace:

- směřování (management) = cíle interpretace, organizační rámec interpretace, souvislost s managementem území, návaznost na další instituce, návaznost na existující interpretaci;
- trh (market) = návštěvníci (kdo jsou a proč přichází, jaká jsou jejich očekávání a modely chování), propagace místa v médiích, hodnocení interpretace jako produktu cestovního ruchu, sledování konkurenčních atrakcí;
- sdělení (message) – vymezení zaměření interpretace (obsah sdělení a jeho čitelná struktura), kombinování zájmů návštěvníků s cíli interpretace;

- zařízení (mechanics) – fyzická stránka interpretace: dostupnost a rozmístění jednotlivých prvků, charakter těchto prvků, plánování prostorových nároků, modelování využití prvků návštěvníky;
- prostředky interpretace – konkrétní způsoby komunikace interpretačních sdělení, jejichž forma je stanovena až v konečné fázi plánování.

Plánovací proces 5M má několik fází a jednotlivým sledovaným aspektům je v různých fázích plánovacího procesu věnována různá míra pozornosti. Podstatný je především výběr konkrétních prostředků interpretace až v závěrečných fázích plánování.

„Začneme-li práci od konce, nejprve si vybereme prostředky interpretace a teprve potom přemýšlíme jak je uvést do souladu s posláním místa, rozpočtem a očekáváním návštěvníků, existuje vysoká pravděpodobnost, že utratíme spoustu peněz za něco, co nebude fungovat. Je lepší zchladit nadšení a promýšlet postupně jednotlivé aspekty interpretace než se upnout na poslední výkřik techniky, který si zrovna instalují jiná návštěvníká střediska.“ (Brochu, 2003:65)

Interpretačních plány

Podle určení se výstupy plánování interpretace většinou člení na interpretační plány a interpretační strategie. Interpretační plány řeší konkrétní metody a způsoby interpretace pro území, muzeum či fenomén. Plánují jednotlivé prostředky interpretace, úkoly a rozpočty.

Cílem interpretačních strategií je dát rámec interpretaci v určitém území, tedy koordinovat plány jednotlivých subjektů, zabránit živelnému rozvoji interpretace a uvést ji do souladu s managementem území. Tvorba interpretační strategie je často první příležitostí k setkání poskytovatelů služeb v území. Vytváří tak rámec pro vytváření společných produktů a synergií. Cílem interpretačních strategií je i vytipování oblastí s nedostatkem služeb a odhalení prostoru pro další práci či podnikatelské záměry. Přispívají k formulování destinačního marketingu tvorbou klíčových sdělení a vytváří rámec pro lokální dotační politiku. Jsou úzce provázané se strategiemi rozvoje cestovního ruchu, které jsou ve velkoplošných chráněných územích samozřejmostí.

Interpretační plány i strategie v anglosaských zemích většinou vypracovávají specializované konzultační agentury nebo k tomu zřízená oddělení institucí. Mají ustálenou strukturu, která postupuje od sumarizace místního dědictví přes studium

stávajících i potenciálních návštěvníků standardními sociologickými metodami ke stanovení cílů interpretace, výběru témat interpretace a klíčových sdělení. Poté jsou pro jednotlivé cílové skupiny navrhovány vhodné prostředky interpretace klíčových sdělení. Závěr tvoří návrh postupu implementace dokumentu.

Bez takhle zpracované dokumentace dnes nelze například ve Velké Británii realizovat rozsáhlejší interpretační projekt z veřejných zdrojů.

Plánování interpretace v České republice

Po překladu publikace *Sense of Place* organizovala nezisková organizace Partnerství o.p.s. sérií školení k řízení procesu tvorby interpretace podle uvedené metodiky. Velký důraz byl přitom kladen na zapojování komunit a místních občanů, na což jsou zaměřeny i další programy této organizace.

V souvislosti s podporou budování návštěvnických středisek Operačním programem životní prostředí uskutečnilo Partnerství o.p.s. sérii školení se zahraničními lektory, především pro pracovníky v profesionální ochraně přírody a neziskové organizace. V přípravě je vydání publikace o metodách interpretace.

Ke stavu, kdy realizaci interpretace bude samozřejmě předcházet hlubší projektová příprava je ještě dlouhý kus cesty, kterou vyšlapává především zájem na smysluplném vynakládání veřejných prostředků.

Literatura

Brochu, L. (2003) *Interpretative Planning: The 5-M Model for Successful Planning Projects*. Fort Collins: National Association for Interpretation

Carter, J. ed (2001) *A Sense of Place – An Interpretive Planning Handbook, Tourism and the Environment Initiative*. Inverness. Dostupné online z < http://www.scotinterpnet.org.uk/file_download/3>

Heritage Lottery Fund (2009) *Thinking about... Interpretation*. Dostupné online z <www.hlf.org.uk>

Ptáček, L., Carter, J. (2004) *Interpretace místního dědictví – Příručka pro plánování a tvorbu prezentací místních zajímavostí*. Brno: Nadace Partnerství

Autor

Mgr. et Mgr. Michal Medek je studentem oboru Interpretation: Management and Practice na University of Highlands and Islands, UK, členem poradního sboru projektu domů přírody.

Texty k obrázkům

Dvojobrázek

Rozsah interpretace v návštěvnických střediscích National Park Service je přizpůsoben očekávané návštěvnosti – obr. 1 Sunset Crater Volcano National Monument, obr. 2 Grand Canyon National Park.

Obrázek tabule Vilémovice

Plánování interpretace nám dává nadhled, ze kterého zjistíme, že to co je důležité pro autory nemusí být důležité pro návštěvníky.

Skalní mlýn – vybrat 1 ze 3 obrázků

V prostoru Skalního mlýna v Moravském krasu se nachází 12 informačních tabulí 6 institucí, část obsahu se překrývá, část s místem nesouvisí.